

KUNGL. VITTERHETS
HISTORIE OCH
ANTI KVITETS AKADEMIEN

ÅRSBOK 2021

STOCKHOLM 2021

Ständige sekreterarens årsberättelse

ÅRSBERÄTTELSEN HÄNFÖR SIG till verksamhetsåret 21 mars 2020–20 mars 2021.

Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien är ett oberoende vetenskapligt samfund med främsta syfte att främja forskning och annan verksamhet inom humanistiska, rättsvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnen samt kulturmiljövård.

Pandemins påverkan

På grund av smittspridningen av coronavirus förändrades Vitterhetsakademien dagliga verksamhet drastiskt med början i mars 2020. Planerade evenemang och åtaganden som konferenser, resor och större möten har till stor del fått ställas in. Trots detta har Akademien i hög utsträckning kunnat bedriva sin reguljära verksamhet, även om det skett i delvis nya digitala former.

Ledamöter

Under det gångna året har två arbetande ledamöter valts in i Akademien: Neil Price, professor i arkeologi vid Uppsala universitet och Elisabeth Wåghäll Nivre, professor i tyska, särskilt tyskspråkig litteratur, vid

Stockholms universitet. Vidare har Henrik Meinander, professor i historia vid Helsingfors universitet, valts in som utländsk ledamot.

Några ledamöter har för alltid lämnat oss: ledamöterna Göran Rystad, professor i historia vid Lunds universitet, Ulf Sporrang, professor i geografi, särskilt kulturgeografi, vid Stockholms universitet och Akademiens ständige sekreterare 2001–2007 samt Birgit Stolt, professor i tyska vid Stockholms universitet. Minnesteckningar över de bortgångna arbetande ledamöterna framförs i Akademien, trycks i vår årsbok och läggs ut på Akademiens hemsida.

Akademiens utländska ledamot Erik Allardt, professor i sociologi vid Helsingfors universitet, har också avlidit under året.

Forskningsstöd och kulturmiljövård

Vitterhetsakademien har genom god förvaltning av de stiftelse- och fondmedel som tillkommit Akademien genom donationer och testamenten även i år haft möjlighet att stödja forskning. Tillsammans med Vetenskapsrådet och Riksbankens Jubileumsfond ger Akademien betydande stöd till fleråriga forskningsprojekt, dels inom den långsiktiga satsningen ”Digitalisering och tillgängliggörande av kulturarvssamlingar”, dels i en angelägen satsning på forskning om forskningsetik, där sju projekt inom olika discipliner beviljats stöd. Akademien finansierar också ett antal femåriga akademiforskartjänster, bland annat fem tjänster som är inriktade på samhällsvetenskap och samhällets stora frågor.

Vi samarbetar gärna med andra kungliga akademier. Tillsammans med Konstakademien, Musikaliska akademien, Svenska Akademien och Gustaf Adolfs Akademien, utlyser vi stipendier inom Bernadotteprogrammet som årligen utdelas till unga forskare. Bernadotteprogrammet syftar till samverkan mellan olika konst- och kunskapsformer.

Akademiens samarbetar också med Riksantikvarieämbetet, inte minst vad gäller Akademiens arkiv och bibliotek, samt som medfinansier till den nya digitala forskningsplattformen *Runor*, som ska tillgängliggöra cirka 7 000 runinskrifter med rapporter och bilder från olika databaser,

Borgs by och Gråborg. Foto: Anneli Dahlström Karlsson.

institutioner och samlingar. Samarbetet med Riksantikvarieämbetet sker även tillsammans med Svenska kyrkan inom Kommittén för forskning om kyrkor.

En betydande uppgift för Vitterhetsakademien är kulturmiljövård. På Gråborg och i Borgs by på Öland, på Skånelaholms slott i Uppland, på Stjernsunds slott i Närke och i Stensjö by i Oskarshamns kommun samt på Villagatan med Rettigska huset vårdar vi landskap och bebyggelse. Efter flera års intensivt förberedelsearbete i nära samverkan mellan Akademien och Länsstyrelsen Kalmar beslöt länsstyrelsen under våren 2020 att bilda Kulturreseptatet Stensjö by. Syftet är att bruka, levandegöra och för framtiden bevara ett värdefullt kulturpräglad landskap i en småländsk skogsby och lyfta fram berättelser om de människor som har bott och verkat i byn vid tiden för sekelskiftet 1900.

Skånelaholms fem byggnader. Foto: Irina Romanenko.

Skrivelser och remissvar

En av Akademiens uppgifter är att yttra sig i angelägna frågor som rör dess intressen. Vi har lämnat remissvar på bland annat promemorian *Ändringar i högskolelagen för att främja den akademiska friheten och tydliggöra lärosätenas roll för det livslånga lärandet*, där vi bland annat föreslagit en tydligare formulering för att betona att den grundläggande principen för verksamheten vid högskolor och universitet ska vara akademisk frihet. Akademien har också lämnat ett utförligt yttrande över betänkandet *Härifrån till evigheten. En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv*, där vi efterlyste starkare forskningsperspektiv och skarpare förslag på hur konsekvenserna för arkiven vid övergången till digitala processer ska mötas, och välkomnade förslaget att arkivsektorn ska stötts med ytterligare medel. Akademiens yttranden i sin helhet går att finna på vår hemsida.

Internationell samverkan

Akademien delar ut en rad olika stipendier och bidrag som syftar till att stärka forskningens internationalisering och stimulera internationella kontakter. Akademien har under året tagit emot en generös donation av Augustus Lersten, Storbritannien. De donerade medlen ska användas som stöd till forskare och studerande för arkeologiskt fältarbete och fyndbearbetning i Medelhavsområdet, företrädesvis i Labraunda, Turkiet. Akademien är aktiv inom den europeiska samarbetsorganisationen för akademier, ALLEA, och i den globala samarbetsorganisationen för akademier, UAI.

Publikationer

Vitterhetsakademien har ett eget förlag där vi ger ut vetenskapliga skrifter. Under året har två rikt illustrerade, vetenskapliga praktverk publicerats. *Finlands medeltida stenkyrkor* av arkeologen, konsthistorikern och medeltidsforskaren Markus Hiekkänen är ett centralt bidrag till diskussionen om de tidiga stenkyrkorna i Åbo stift, som då var en del av Uppsala ärkestift. Boken har bemötts med mycket uppskattande recensioner i fackpressen. I den omfattande satsningen på *Svensk trädgårdshistoria* har den första volymen om förhistoria och medeltid utkommit och väckt stor uppmärksamhet. Trädgårdshistorien är utgiven med stöd från Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, C.F. Lundströms stiftelse och Stiftelsen Lagersberg.

I Akademiens vetenskapliga serier har det utkommit flera volymer, några bygger på tidigare konferenser som *In i ordens domäner*. *Anna Rydstedts liv och dikning* och *En biografi om en bok*, en bokhistorisk studie om den medeltida handskriften *Codex Upsaliensis* B 68, en illustrerad medeltida avskrift av Magnus Erikssons landslag. I serien "Lärda i Sverige" utkom Sven-Göran Malmgren och Birgitta Agazzis bok om språkvetaren och folkbildaren Bertil Molde. Övriga nya publikationer under året är Hans Browalls bok *Stenålder vid Tåkern* samt ytterligare en

volum, *Sweden 5*, i serien *Corpus Vasorum Antiquorum* (CVA), ett internationellt forskningsprojekt initierat 1920 av UAI och med syftet att tillgängliggöra antika grekiska vaser i statliga museisamlingar runtom i världen och att publicera volymer om dem. Hittills har över 400 CVA-volymer getts ut i olika länder, och i Sverige ansvarar Vitterhetsakademien för utgivningen. Sedan 1906 ger Akademien också ut tidskriften *Fornvännen* i samarbete med Statens historiska museer.

Konferenser

Vitterhetsakademien har under året kunnat genomföra ett par huvudsakligen digitala konferenser, exempelvis ”The Scandinavian Prize Papers: History and Historical Linguistics, 1650–1815”.

Lovisa Ulrika jubileum

År 2020 firades drottning Lovisa Ulrikas 300-årsjubileum. I en ny bok, *Women in European Academies*, utgiven av akademiorganisationen ALLEA, om kvinnor som haft avgörande betydelse för de europeiska akademiernas historia, medverkar Akademiens ledamot Eva Hættner Aurelius med ett kapitel om ”Lovisa Ulrikas akademi: Sveriges första vittra kungliga akademi”. Texten gav också underlag till presentationer av Vitterhetsakademien under sommaren, dels vid ett evenemang i samband med firandet av Lovisa Ulrika på Drottningholms slottsteater, dels inom ett digitalt firande i samarbete med flera akademier och institutioner i arrangemang av Livrustkammaren.